

ANADOLU HALK KÜLTÜRÜNDE LOKMANHEKİM İNANIŞI

BELIEF OF LOKMAN HEKİM IN ANATOLIAN FOLKLORE CULTURE

ЛОКМАН ХАКИМ В КУЛЬТУРЕ АНАТОЛИЙСКОГО НАРОДА

Hayrettin İVGİN*

Özet:

Lokmanhekim Anadolu halk inanışı içinde bir kültür. Varlığı ve yokluğu kesin olmayan Lokmanhekim adlı kişinin adı Kur'an Kerim'de de geçmektedir. Hatta bu adla, Lokman Suresi' de bulunmaktadır.

Hekimlerin pîri olarak kabul edilen Lokmanhekim yedi kartal ömrü yaşamış ölümsüzlük ilâcını bulmuş ama ilâçlarının formülünü yazdığı kağıtlar bir kaza sonunda nehire düşerek kaybolmuştur.

Yazıda, Lokmanhekimle ilgili mitolojik ve folklorik anlatılar konusu incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Lokmanhekim, ölümsüzlük ilâcı, hekimlerin pîri, mitolojik anlatılar, folklorik anlatılar

Abstract:

Lokmanhekim is a cult based on Anatolian folklore belief. It is not definite whether or not he really lived but his name is referred in the Koran. In addition, there is a sura (section) in the Koran under the title of 'Lokman Suresi'.

Lokmanhekim is regarded as the master of doctors. 'Hekim' means medical doctor. Lokmanhekim lived as long as an eagle's life seven-fold and he discovered a drug for immortality but the formulae for it fell into a river and got lost accidentally.

In this paper, mythological and folkloric stories in connection with Lokmanhekim are communicated and studied.

Key Words: Lokmanhekim, drug for immortality, master of doctors, mythological stories, folkloric stories

* Araştırmacı-Yazar. Ankara/TÜRKİYE

İnsan topluluklarında tarih boyunca gerçekleşen coğrafi değişimler, yeni dinler, yeni inanışlar, halk yaşayışında bir takım değişimlere yol açar. Bu, kültürel antropolojinin ilgi alanına giren ve “kültür dinamizmi”nin nedenleri olan “kültür değişimi” ve “kültür yayılması”nın doğal bir sonucudur. Bunun en belirgin örneklerinden biri de halk arasında halen yaşayan “Lokmanhekim” inanışıdır. Lokmanhekim bir kültürdür. Varlığı ve yokluğu kesin olmayan Lokmanhekim adlı kişi; Kur'an'da adının zikredilmesiyle ve bu adla nazil olan bir surenin bulunmasıyla İslâm aleminde önem kazanmıştır. İslâmiyette Lokmanhekim bir peygamber veya veli olarak tanımlanır ve hekimlerin pîri kabul edilir. Kendisine Allah tarafından hikmet verildiği için “hakîm” olarak anılır. Gerçekten de Kur'an'ı Kerim'in Lokman Sûresi'nde şöyle bir âyet bulunmaktadır:

"Andolsun biz Lokmân'a: "Allah'a şükret!" diyerek hikmet verdik. Şükreden, ancak kendisi için şükretmiş olur. Nankörlük eden de bilsin ki, Allah, hiçbir şeye muhtaç değildir, her türlü hamde lâyıktır" [Lokman Sûresi, 12. Ayet].

Eski Araplar arasında da ünlü olan Lokmân'ın bir peygamber veya nebi olduğu hakkında tefsirlerde rivayetler vardır. Ancak çoğunluk, onun “salih bir kul” olduğunu kabul eder. Anlatılanlara göre o Habeşli bir köle, yahut İsrailoğulları'ndan bir kadı imiş. Hikmet ve hekimliğin pîri ve sembolü olarak bilinir. Kur'an'da oğluna öğütler vermesi, onu tevhid ve âhiret konusunda uyarması, ilahî emirlere vasıta olması yönleriyle adından bahsedilir. Lokman hakkında Hristiyan ve Museviler arasında da yaygın inanışlar vardır. Lokmanhekim'in nesebi hakkında da rivayetler vardır. Eyyüb Peygamber ile akraba ve de Hazret-i Davud'la çağdaş olduğu da söylenmektedir. Ahmet Talât Onay'ın *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar* adlı kitabından öğrendiğimize göre, Kâmûsül-A'lâm'da şöyle yazılır:

"Hikmetle, meşhur bir zat olup Kur'an-ı Kerim 'de mezkûr olmakla nübüvvetine kail olanlar varsa da hakîm-i rabbani ve muvahhid bir zat olması ihtimali daha kavidir. Hazret-i Davud'la muasır olduğu mervî olup Arap olması ihtimali vardır. Hicretten bin yıl önce Arabistan Yarımadası'nın Umman cihetinde bu isimle bir hakîm gelip ahlâka müteallik hikmetamiz birtakım hayvanat hikâyelerini dahi yazmış olduğu malumdur. Kur'an'da bildirilen Lokman'ın bu olması ihtimalden uzak değildir."

Yemen'deki Fehtân mülûku arasında bir Lokmanhekim'le mahall-ü zaman-ı zuhûruyla şahsî tercüme-hâli mühemdîr [Kâmüsü'i-A'lâm]. Yine aynı kitabın 'Lokman' maddesinde 'Meş'alü'l-Urefa fî Sâliki'l-Hükemâ' adlı yazmada şöyle bir alıntı bulunmaktadır:

"Lokman tül-i ömr ile muammer olduğu cihetle dört yüz embiyâ ve ehl ü âsâr-ı hamiyyet- saadetleriyle envâ-ı hikem ve maârifeye nail olduğu misillü... [Meş'alü'l-Urefa fî Sâliki- Hükemâ, 4]

Ancak Anadolu ve Türk halkının Lokmanhekim'le ilgili duygu ve düşünceleri biraz farklıdır. Şöyle ki, onu, hastalığı gidermenin ilk öncüsü, hekimlerin atası, bütün acı-sızı çeken alil insanların elinden tutan, yardıma koşan biri olarak görür. Bitkilerin dilinden anladığını, hangi bitkinin hangi ağrıyı dindirdiğini, hangi acı ve sızıyı giderdiğini bilen bir ulu kişi olarak kabul eder. Anadolu Türkleri arasında Lokman ile ilgili birçok söylenceler vardır.

Yedi kartal ömrü (560 yıl) yaşadığı, beslediği yedi kartaldan sonuncusu ölünce kendisinin de öldüğü söylenir. Lokmanhekim, hekimlerin atası olarak tanınmış olup, her derde deva bulduğu inancı yaygındır. Ölümsüzlük ilâcını da bulmuş olduğu şöyle anlatılır: *"Çukurova'da birbirleriyle konuşan çiçeklerden Ölümsüzlük İlâcının nasıl yapıldığını öğrenir. Fakat öğrendiklerini yazdığı kâğıt Ceyhan üzerindeki Misis Köprüsünde (Yakapınar yakınında) elinden uçar ve böylece ölüm, insanoğlunun çare bulamadığı felaketlerden biri olarak kalır."*

Diğer bir inanış da şöyledir: "Lokman ölüme dahi çare bulup bunu kitabına yazmış ise de, bir gün eseri elinde iken Asi Nehrinden geçerken Cebrail, kanadı ile vurup onu nehre düşürür, nehir taşar, arpa tarlalarını basar. O yıl ürün çok bereketli olur." Hatay'dan akan nehre de, hayat veren manâsına, Asi Nehri denir. Ekini biçerken kitabı bulurlar, fakat ölüme çare yaprakları bulunmaz. Lokman'a izafe edilen bazı tedavi kitapları, halen halk hekimleri arasında kullanılmaktadır. Bunların en tanınmışları Kitab-ül Hikmet ve Hikmet-ül Lokman adlarını taşımaktadır. Lokman'a yakıştırılan birçok hikâye ve masal halen halk arasında bilinmektedir.

Ölüme çare bulması ile ilgili olarak şu rivayet de bulunmaktadır: "Lokmanhekim öleceği günü bilmiştir. Kızına, öldüğünde vücudunun ağırlığının üç misli ezilmiş sarımsağı oynak yerlerine doldurmasını ve vücudunu sarımsak ile kapatmasını ve öldüğünü kimseye söylememesini tembih eder. Yirmi dört saat sonra (bazı anlatımlarda 24 gün) dirileceğim der ve dediği gün ölür. Kızı dediklerinin hepsini yapar. O sırada kapı vurularak insan kılığında bir adam içeriye girer. Bu, Cebrail Aleyhisselâm'dır. Lokmanhekim'i sorar. Kızı, babasının evde olmadığını söyler. Cebrail, Lokmanhekim'in kızını doğru söylemesi için çok sıkıştırır. Kız, babasının öldüğünü ağızından kaçırır ve Lokmanhekim bir daha ayağa kalkmaz, fanilerin arasına katılır. Lokmanhekim'i sarımsaklı olarak mezara gömerler. O günden bu güne sarımsağın bütün dertlere deva olduğunu söylerler. Lokmanhekim'in, "Sarımsağın tohumu olsaydı ölüme çare olurdu" dediği rivayet olunur.

Yine Anadolu Türk halkı arasında; Süleyman Bin-i Davut Peygamber'in 'Hikmet-ül Lokman' adlı kitapla amel edip, hastalara şifa verdiği rivayet edilmekte ve sonra bu kitabın Danyal Peygamber eliyle Babil'e götürüldüğü ve orada iken İskender'in hocası Aristo tarafından Grekçe'ye tercüme edildiği ve gene Harun Reşit zamanında Arapça'ya tercüme edildiği, o günden beri halk mutatabiblerinin elinde çok kullanışlı bir kitap olarak saltanat sürdürdüğü anlatılmaktadır.

Lokmanhekim'in güney illerimizde (Antalya, Ceyhan, Tarsus) tabiplik yaptığını, Kıbrıs'tan da bu illere Lokmanhekim'e hasta getirildiğini, mezarının Tarsus'ta Ulu Cami'nin bitişiğinde olduğunu bazı yazılı kaynaklar ifade etmektedir. Kitaplar, ondan Halil İbrahim Peygamber kuşağından diye söz etmektedir. Bu dünyada 777 derdi ve bu dertlerin çaresini öğrenmiştir.

Lokmanhekim bir halk resminde orta boylu, geniş omuzlu, kalın kaşlı, top sakallı olarak tasvir edilmiştir. Bir kaplanın sırtına binmiş (sanki ata binmiş gibi) ve kucağında bir kobra yılanı bulunmaktadır. Kafasına uzun bir sarık sarmış ve elinde Lokman-ül Hikmet adlı kitabı bulunuyor. Etrafında şifa elde ettiği bitkiler sıra sıra dizilmiş, peşinde yedi kartal bulunuyor. Bir kaplumbağa, bir kertenkele, bir kurbağa ona bakıyor. Bütün bu söylenenlerde eski çağa uzanan bir renk, bir koku ve bir bağ bulunuyor. Eskiçağ Anadolu dinlerinde bitkiler tanrısı olarak bilinen "Telepinu" aynen Lokmanhekim'e benzemektedir. Telepinu, bitkileri korur, yeşertir, büyütür, kainata bolluk ve mutluluk verir. İyilik etmeyi sever ve dölleni çoğaltmaya yardımcı olur. Lokmanhekim'in yapmak istediği de zaten budur.

Bize göre Anadolu Türk insanı, dilden dile. çağdan çağa aktarılagelen bir inancı, insan sağlığının korunması konusunda masallaşan bir varlığı kendi anlayışına göre yorumlamış, eski çağların bitkiler tanrısına yeni bir ad bulmuştur. Bulunan ad Lokmanhekim'dir. Bergama'da ortalama 700 yıl (M.Ö. 400-M.S.300) şifa sağlayan "Asklepios" mezhebi ortaya çıkmış ve milâttan önce II. yüzyılda olduğu gibi milâttan sonra II. yüzyılında da şöhretin en yüksek noktasına ulaşmıştır. Bugün Bergama'daki Virankapı'dan Ayvazali Bahçesine kadar bir kilometre kare içinde bulunan antikiteler bu durumu açıkça anlatmaktadır. Eski inanışlara göre sağlık tanrılarında biri olan Asklepios'un, M.Ö. V. yüzyılda Elen Tanrılar alemine

girdiği ve V. yüzyılda Epidauros'dan İstanköy ve Bergama'ya yayıldığı anlaşılmaktadır. Yine bunun gibi rüyaları yorumlayan Bergama'nın sağlık tanrısı Telesphoros da aynı yerlerde saygı görmüştür. Asklepios adına inşa edilen Asklepionlar, bütün hastaları tedavi eden ve her derde derman olan yerler olarak şöhret kazanmıştır. Asklepios hastalıkların teşhisinde ve hastaların tedavisinde o kadar yüksek maharet göstermişti ki, günün birinde ölüleri dahi diriltmeğe uğraşmışlardı. Yunan dünyasında hekim-tanrı ve hekimlik tanrısı olarak büyük bir ünü olan ve Romalılarının da Aesculapius adıyla benimseyip tapındıkları Asklepios, Apollon'un oğludur. Yunan destanlarında Apollon orduları "veba, kıran salan" diye olumsuz, korkunç bir güç olarak canlandırıldığı gibi, iyileştirici, derde deva bulan tanrı anlamındaki "Paian" adıyla da anılır. Destanlar boyunca adı geçen hekimlerin hepsi, bu Paian tanrının oğulları ve öğrencileri sayıldığına göre, Asklepios'un da karışık bir serüven sonucunda tanrıdan doğmuş olması bir rastlantı değildir.

Asklepios, mitolojik anlatmalara göre şöyle doğmuştur:

"Thessalia kralı Phlegyas'ın Koronis adlı bir kızı vardır. Koronis, Apollon'la sevişir ve ondan gebe kalır; ne var ki tanrının dölünü karnında taşıırken, Arkadya'dan gelmiş bir yabancıyı da yatağına alır. Bu olayı tanrıya, kutsal kuşu kuzgun haber verir. Tanrı da, öfkesinden bembeyaz olan bu kuşun tüylerini karaya boyar. Işık tanrısı Phoibos, Apollon'un olayı kendi gözüyle gördüğünü ileri sürer. Koronis korkunç bir cezaya çarptırılır. Bir odun yığının üstünde diri diri yanacaktır. Alevler, Koronis'i yalamaya başlar; kadın can vermek üzeredir ki, Apollon kanından olan çocuğun yok olmasına katlanamaz, ölünün karnından dölünü çıkarır ve büyümesi için at adam Kheiron'a teslim eder. Bu olay hekim-tanrının son anda kurtarıcı olarak yetişmesinin simgesidir. Asklepios'a hekimlik sanatını öğreten Kheiron, doğanın içinde yaşayan, doğanın sırlarına ermiş bir varlıktır."

Asklepios ile ilgili mitolojik anlatmalarda şöyle rivayetler bulunmaktadır: "Asklepios usta bir hekim olarak yetişir, hekimliğin ve cerrahlığın bütün bilgilerini edinir, ama bununla da kalmaz, ölüleri diriltmek yoluna bile sapar. Tanrıça Athena, Gorgo adlı canavarı öldürdüğü zaman bedeninden akan kanı toplamış ve Asklepios'a vermiş. Gorgo'nun sağ tarafındaki damarlarda dolaşan kan zehirli, sol tarafındaki damarlardaki kan ise faydalıymiş. Bu şifalı kanı Asklepios ölüleri diriltmek için kullanırmış. Epey adam da diriltmiş; bunların arasında Kapaneus, Lykurgos, Minos'un oğlu Glaukos ve Theseus'un oğlu Hippolytos da varmış. Zeus, doğal düzeni bozan hekim-tanrının bu aşırı gücünden kuşku duymaya başlamış; bu haddini bilmezliği cezasız bırakmamış, Asklepios'un üstüne bir yıldırım salmış, yakmış, yok etmiş onu. Ama Apollon da oğlunun öcünü almış; Zeus'a yıldırımını bağışlayan Kykloplar'ı öldürmüş, sonra da oğlu Asklepios'u gökte burçlar arasına yerleştirmiş. Bir süre sonra da ayrılmış Olympos'tan."

Asklepios, sanatını, kızı Hygieia (Yun. sağlık anlamına gelir) ve Asklepios (yani Asklepios oğulları) diye sıkı bir lonca düzeni içinde birleşen hekimlerin aracılığıyla ilkçağ sonuna dek sürdürmüş bir tanrıdır. Öyle ki, hepsi halefleri, rahipleri, oğulları sayılan yaşamış hekimler bile onun efsanevi kişiliğinden faydalanmışlardır. Meselâ, Kos (İstanköy) adasında hekimlik yapan Hippokrates'in bile hayatının ne kadarının gerçek, ne kadarının mitolojik olduğu bilinmez bugün. Asklepios tanrının tapınaklarına "Asklepieion" denir. Bunlardan en ünlü birinin, eski Pergamon'da (bugünkü Bergama'da) bulunuşu, hekim tanrıya adanmış bu tapınak hastanelerin ne biçim yerler olduğunu bize açık açık göstermektedir. Yunanistan'da en ünlü Asklepios tapınağı Epidauros'tadır. Bugün bile kullanılmakta olan tiyatrosu büyük heykeltıraş Folykleitos'un planlarına göre yapılmıştır. Hiçbir Asklepieion, Bergama'nınki kadar yaygın ve çok yönlü değildir. Helenistik çağda kurulmuş olan bu kutsal alan, Asklepios'tan başka tanrıça Hygieia'yı ve Asklepios kültüründen önce Anadolu'da bulunan Telesphoros'u bir araya getirmekte; ilkçağda şifalı su, iyi hava, kaplıca gibi

fizik tedavilerin yanı başında telkin, eğlence ve kültür yoluyla hekimliğin ne kadar ileri gittiğini göz önüne sermektedir. Anadolu'ya özgü bir nitelik taşıyan bu Asklepieion'un başka hiçbir yerde benzeri olmadığı gibi, ne sırlar sakladığı da büsbütün ortaya çıkmış değildir. Simgelediği tüm tedavi anlayışının ve yönteminin izlerine olsa olsa Selçuk ve Osmanlı çağlarındaki benzeri yapıtlarda rastlanır. Anadolu ve Kıbrıs Türkleri halk inanışlarında, kimilerine göre Lokmanhekim bir peygamberdir. Böyle bir kimlik kazanması gayet normaldir. Çünkü eskiçağın tanrıları da bilge kişiler sayılırdı. Onların bilmediği, anlamadığı konu yoktu. Bundan dolayı onlara "bilen, bilgili, anlayan, bütün gizli bilimleri özünde toplayan" anlamına gelen "hakîm" denirdi.

Halk ağzında 'hekim' olarak bilinen bu kelimenin özünde "bilgelik" anlamına gelen "hikmet" kelimesinin bizzat kendisi vardır. Bu söz bugün, doktor ve tabip anlamlarına gelmektedir. Lokmanhekim, edebiyatımıza, özellikle tasavvufi şiirlerimize mazmun olarak da girmiştir. Yunus Emre bir şiirinde:

"*Nice bir Călinus-u Bukrat olam Lokman olam*" derken Galenos, Hippokrates gibi hekimlerin adlarını Calinus (Galenos) ve Bukrat (Hippokrates) biçiminde telafuz ediyor.

Bir dem cehaletde katur hiç nesneyi bilmez olur

Bir dem talar hikmetler Călinus-u Lokman olur

demektedir ki, bu mısralar bu eski hekimlerin ne kadar yaygın bir üne sahip olduğunu göstermektedir. Divan edebiyatı mazmunları içinde "Lokmanhekim" epeyce yer tutar. Şu mısralar bunu açıkça gösteriyor:

*Mürdeye canlar verir bîmnâre sıhhat leblerin
Hikmet-i Lokman u i'caz-ı Mesihâ bundadır*

Bakî

*Her kim ihlâsı ile hâk-i merkadinden zerreyi
Alsa anınla tabâbet eylese Lokman olur*

Fuzulî

*Gel ey ervâh-ı kudsün tercemâni
Gel ey derd ehilne Lokmân-ı sâni*

Yahya Bey

*Sû-i mizâcın âlemin hikmetle ıslâh etmeğe
Sen Hızır-dem İsâ-nefes Lokman'a sıhhat yaraşır*

Ahmed Paşa

*Çeşm-i ibretle kâmu eşyaya kıldınsa nazar
Eyle Aşkî şîve-i hikmetde Lokman ile bahs*

Aşkî

Halk şiirimizde de Lokmanhekim'in adı çok sık geçer.

*Bir bab-ı gaflette üçler yediler
Seni bana hekim, cerrah dediler
Yârem göz göz olmuş bir tabib diler
Derdimin Lokman'ı sen safa geldin*

Bayburtlu Celâli

*Ya ben derdim kime şekvâ edeyim
Hicran benim, firkat benim, verem ben
Hangi bir tabibe sual eyleyim
Mecruhi ben Lokman'ı ben, saran ben
Narmanlı Sümmanî*

*Bir gün değil, beş gün değil yüz gündür
Deste zülûf al yanağa düzgündür
Merhem almaz yaralarım azgındır
Derdimin Lokman'ı gel yavaş yavaş
Karacaoğlan*

*Gece gündüz feryat eyler âh eyler
Bir dem şâd olmayan divâne gönül
Lokmanhekim gelse ne ilâç eyler
Bağrı yanık ciğer pâreli gönül
Yusufelili Keşfi*

*Aman Allah böyle kalem çalınmaz
Lokmanhekim gelse çare bulunmaz
Evlatsız dünyadan murat alınmaz
Böylesi düştten ah uyanır mı
Sivaslı Ruhsatî*

*Yüce dağ başında çöktüm oturdum
Derdim elli iken bine yetürdüm
Lokmanhekim gibi cerrah götürdüm
Şu benim derdimden bilen olmadı
Âşık Kerem*

*Aşk derdine derman sordum âlemde
Ne Eflatun bülür, ne Lokman yazar
Erbab-ı aşk olan kalır matemde
Anlarım ahvalim perişan yazar
Âşık Dertli*

*Gel benim derdime bir derman eyle
Kamu dertlilere derman olan şah
Yüz sürem kapına bir ferman eyle
Gönül yaresine Lokman olan şah
Pir Sultan Abdal*

Halk edebiyatımızdan böyle yüzlerce örnek verebiliriz. Atasözlerimizde bile Lokmanhekim yer almıştır, örneğin, "Çaresiz derde Lokman neylesin" atasözü bütün Türk dünyasında da söylenir. Bir halk türküsünde Lokmanhekim'e atfı vardır.

Lokmanhekim gelse yararı azdırır

Yararı sarmaya yâr kendi gelsin

Onlarca halk türkümüzde de ümitsizliğin çaresi olarak Lokmanhekim'in adı geçer. Eski ve ortaçağda yaşamış, ün salmış, başarılar elde etmiş nice bilgiler, hekimler vardır. Bunların hiç biri Lokmanhekim kadar halkın malı olmamıştır. Meselâ, Fârâbî, İbn-i Sina doğuda hekimliğin atası sayılırlar. Ama bunların halk dilinde adı pek bilinmez, halk şirlerinde ve türkülerde adı geçmez. Konuyla doğrudan ilgisi olmasa bile Anadolu Türk halkı arasında bilinen "Şahmaran" hikâyesinden de kısaca söz etmek istiyorum:

"Şahmaran yılanların şahıdır. Efsaneye göre Yemliyâ adında, insan başlı yılan varmış. Yemliyâ bir mağara altındaki yeşillikler içinde bir ülkede yaşamış. Zebercetten tahtı üzerine oturur, insan gibi söz eylemiş. O devirde Danyal Peygamber hüküm sürmekteymiş. Bir gün oğlu Camşasb arkadaşlarıyla dağda yağmura tutulup bu mağaraya sığınmışlar. Camşasb can sıkıntısından elindeki değnek ile yeri kazmaya başlamış. Ağaç sert bir maddeye dokunmuş. Bunun yuvarlak bir mermer olduğunu görüp açmışlar. Bal ile dolu bir kuyu görmüşler. Satmak üzere balı çıkarmaya karar vermişler. Kuyunun dibindeki son balları toplaması için Camşasb'ı bir ipe bağlayıp kuyunun dibine indirmişler. Kalan balı çıkardıktan sonra arkadaşları Camşasb'ı ipe keserek kuyuda bırakıp gitmişler.

Camşasb kuyuda yalnız başına düşünürken bir delikten ışık sızdığını görmüş. Bıçağı ile kazıyıp deliği genişletmiş. İçerisinin güllük güllüklü bir yer olduğunu görmüş. Oraya girerek biraz gezinmiş. Sonra Yemliyâ yani yılanlar şahı Şâh-ı Mârân ile karşılaşmış. Yemliyâ ona izzet-ü ikramda bulunmuş, uzun uzun sohbetler etmişler. Camşasb yedi sene orada kalmış. Şâh-ı Mârân, yerini kimseye söylememek şartıyla onu yeryüzüne çıkarmış. Camşasb da yıllarca bu sırrı saklamış. Ancak günün birinde devrin padişahı hastalanmış. Sihirbaz olan veziri tek çare olarak Şah-ı Mârân'ın etini yemesini söylemiş. Oysa Şah-ı Mârân'ın yerini bilen çıkmamış. Vezir büyü ile Camşasb'ın bu yeri bildiğini öğrenmiş ve zorla yılanı ele geçirmişler. Şah-ı Mârân, suçun Camşasb'da olmadığını anlayınca ona "Beni öldürüp etimi kaynatacaklar. İlk çıkan suyu vezire içir, ikincisini kendin iç. Etimi de padişaha yedir." demiş. Camşasb denileni yapmış. İlk suyu içen vezir karnı şişerek ölmüş. Padişahu tedavi eden ise Camşasb olmuş ve saadetle ömür sürmüştü."

İşte bu Camşasb bizzat Lokmanhekim'in kendisidir, denmektedir. Bu mitolojik anlatının içinde Danyal Peygamber'in yerinin olması, Danyal Peygamber'in Tarsus civarında yaşadığının kabul edilmesi, Şahmaran hikâyesinin Adana yöresinin bir efsanesi olduğunun yaygın bir kanaat olması, Lokmanhekim'in Çukurova yöresine ait bir kimlik olduğunun benimsenmesi açısından bu Şahmaran anlatısından söz etmek gereğini duydum. Lokmanhekim'in Anadolu'da böyle söylencelere bürülü bir duruma girmesi kaynağının çok eskilere dayanmasındandır. Hekimlik gibi deneye, gözleme dayanan uygulayıcı bir çalışma dalının böyle söylencelerle süslenmesi, geniş bir toplum katına yayılıp türkülerde kadar girmesi, bunun da Anadolu'da olması insanda ister istemez özünde bir inanç kokusu bulunduğu kanaati uyandırıyor. Anadolu ve insanı acısının, ağrısının geçmesini, dinmesini, aldığı ilaçtan çok Allah'tan bekler. İlaç onun gözünde bir araçtır. Allah istemişse ilaç etkisini gösterir, tedirginliği giderir.

KAYNAKLAR

1- Akçiçek, Dr. Eren; "Türk Halk Hekimliğinde Sarımsak", **Türk Halk Hekimliği Sempozyumu Bildirileri**, K.B. MİFAD Yayınları: 110, Ankara 1989, s. 7-32.

2- Akıncı, Ahmet Cemil; **Lokmanhekim**, Lokman Sağlık Yayınları: 12, İstanbul 1973.

- 3- Baki, Cemal; **Tam ve Resimli Şahmaran Hikâyesi**, İstanbul 1959.
- 4- Bayatlı, Osman; **Şifalı Otlar ve Lokmanhekim**, 8. Baskı, (Basım yeri ve tarihi yok)
- 5- Baytop, Prof. Dr. Turhan; **Türkiye'de Bitkiler ile Tedavi**, İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Yayını: 40, İstanbul 1984.
- 6- Berk, İlhan; **Şifalı Otlar Kitabı**, Karacan Yayınları: 124, İstanbul 1982.
- 7- Erhat, Azra; **Mitoloji Sözlüğü**, I. Baskı, Remzi Kitabevi Büyük Fikir Kitapları Dizisi: 18, İstanbul 1972, s. 77-78.
- 8- Eyüpoğlu, İsmet Zeki; **Anadolu Uygarlığı**, Der Yayınları: II, İstanbul 1981.
- 9- Kızıldağlı, Dr. Edip; "Hatay'da Lokmanhekim Efsaneleri Hikmet-ül Lokman Kitapları", **Türk Folklor Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 255, Yıl: 22, Cilt: 13, Ekim 1970, s. 3764-3765.
- 10- Kızıldağlı, Dr. Edip; "Lokmanhekim'in Kitabından Birkaç Örnek", **Türk Folklor Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 249, Yıl: 21, Cilt: 12, Nisan 1970, s. 5586-5587.
- 11- Kızıldağlı, Dr. Edip; "Lokmanhekimin Vasiyeti", **Türk Folklor Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 286, Yıl: 24, Cilt: 14, Mayıs 24, s. 6656.
- 12- Onay, Ahmet Talat; **Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar**, (Hazırlayan: Doç. Dr. Cemal Kurnaz). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları: 77, Ankara 1992, s. 276-277 ve s. 382.
- 13- Pala, Dr. İskender; **Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü**, Cilt: II, Kültür Bakanlığı Yayınları: 1019, Ankara 1989, s. 91 ve 366-367.
- 14- Topbaş, Osman Nuri; **Kur'an-ı Kerim Işığında Nebiler Sılsilesi**, Cilt: 3, Erkan Yayınları: 129, İstanbul 1997.
- 15- Üçer, Müjgan; "Sivas'ta Lokmanhekim", **Sivas Folkloru Dergisi**, Sayı: 21, Ekim 1974, Yıl: 2, s. 3-4.
- 16- Ünver, Ord. Prof. Dr. A. Süheyl; **Lokman**, Lokman Sağlık Yayınları: 10, İstanbul 1972.
- 17- Ünver, Süheyl ve Nazım, İsa; "Amasya ve Civarında Lokmanhekim Efsanesi ve Bazı Tıbbî İtikatlar", **Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası**, 5. Yıl, 52. Şayi, Şubat 1936, s. 49-51.
- 18- Yardımcı, İlhan; **Sağlık Folklorunda Lokmanhekim**, Lokman Sağlık Yayınları: 9, İstanbul 1969.